

Σχετικά με την απόδοση στα ελληνικά μερικών βασικών όρων της θεωρίας του Pierre Schaeffer

Αντρέας Μνιέστρης
Τμήμα Μουσικών Σπουδών
Ιόνιο Πανεπιστήμιο
andreas@ionio.gr

Περίληψη

Αν και η ηλεκτροακουστική μουσική αναπτύσσεται γρήγορα στην Ελλάδα την τελευταία εικοσαετία με την εμφάνιση σημαντικών παιδαγωγικών, καλλιτεχνικών και ερευνητικών προγραμμάτων, κυρίως σε κάποια τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα, εκκρεμεί η οριστικοποίηση στοιχείων ορολογίας που θα διευκόλυνε την ανάπτυξη του εγχώριου εξειδικευμένου λόγου πάνω στο αντικείμενο αυτό. Ιδιαίτερη δυσκολία παρουσιάζεται μάλιστα στη μεταφορά κάποιων όρων που πρότεινε ο Pierre Schaeffer στα μέσα της δεκαετίας του εξήντα στο πλαίσιο της αναζήτησης θεωρητικής θεμελίωσης για ένα νεωτερικό - τότε - τύπο μουσικής δημιουργίας που χρησιμοποιεί κάθε ήχο, αδιακρίτως της προέλευσής του από κάποιο μουσικό όργανο ή οποιαδήποτε άλλη ηχητική πηγή, ως βασικό μουσικό υλικό. Η δυσκολία αυτή προέρχεται τόσο από τα δεδομένα προβλήματα της μετάφρασης από μια γλώσσα σε μία άλλη, όσο όμως, και κυρίως, από το ειδικό εννοιολογικό περιεχόμενο που λαμβάνουν οι όροι αυτοί και μάλιστα στο "καινούργιο" θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο χρησιμοποιούνται. Με την ανακοίνωση αυτή προτείνονται κάποιες λύσεις στο επίπεδο της ορολογίας συνοδευμένες από την αιτιολόγησή τους η οποία μπορεί να λειτουργήσει ταυτόχρονα και ως μία εισαγωγή σε βασικές έννοιες της θεωρίας της "ακουσματικότητας" καθώς και τη σχέση της με τη θεματική του συνεδρίου αυτού.

Abstract

In this work the translation into greek of five key terms of acousmatic music theory, introduced by Pierre Schaeffer in his mid 1960s "Traité des Objets Musicaux", is proposed. The need for enriched terminology appears in teaching acousmatic composition and theory as well as in forming a well founded, accurate and coherent vocabulary of terms of electronic music in this language which will help the further educational and creative development of sonic art in this country. In addition, the process of looking for the greek word-types which can properly translate the corresponding french terms, brings about a discussion about theories of hearing that can be a part of the general discussion on soundscape research and acoustic ecology.

Λέξεις Κλειδιά

Ακουσματικότητα, Ακουστική Οικολογία, Ορολογία

A partir de cette première description, nous autorisant à forcer un peu le sens des termes afin de les spécialiser plus nettement, nous proposons quatre définitions: [1.Écouter ... 2. Ouïr ... 3. Entendre ... 4. Comprendre ...]'

---

¹ Pierre Schaeffer, *Traité des Objets Musicaux*, Édition du Seuil, Paris 1966, p.104. "Ξεκινώντας από την αρχική αυτή περιγραφή, επιτρέποντάς μας να συμπιέσουμε λίγο τις σημασίες των όρων ώστε να τους εξειδικεύσουμε με μεγαλύτερη σαφήνεια, προτείνουμε τέσσερις ορισμούς..."

1. Εισαγωγή

Ένας από τους πρώτους όρους που σχετίζονται με την ηλεκτρονική μουσική και εμφανίζεται στα ελληνικά είναι το *MUSIQUE CONCRÈTE* που μεταφράστηκε ως ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ από τον Ιάννη Ξενάκη σε ένα άρθρο-ανταπόκρισή του² στα μέσα της δεκαετίας του '50, όταν η εργασία του Pierre Schaeffer (PS) είχε μόλις περάσει από το στάδιο των πρώτων πειραματισμών σε εκείνο της εδραίωσης και ανάπτυξής της. Σήμερα, πάνω από μισό αιώνα μετά και ενώ το 'ηχοτοπίο' της μουσικής εμπλουτίζεται διαρκώς και σε όλο το χώρο του 'φάσματός' της -- αν και κάποια μουσικά είδη μέσα στην μουσικοποικιλότητα αυτή τείνουν να είναι τόσο επικαλυπτικά, λόγω ένος εγγενούς αγοραίου χαρακτήρα τους, που υποβαθμίζουν το 'ηχοτοπίο' αυτό σε 'χαμηλής-πιστότητας'³-- η Συγκεκριμένη Μουσική είναι η βάση ενός σημαντικού ρεύματος μουσικής σκέψης και πράξης με ένα πλούσιο ρεπερτόριο, ιδιαίτερη μουσική γλώσσα και αυστηρά διαμορφωμένο θεωρητικό πλαίσιο, που εμπλουτίζεται διαρκώς, πέρα από την ίδια τη μουσική δημιουργία, με την έρευνα και την εκπαίδευση. Η *Πραγματεία (περί) των Μουσικών Αντικειμένων* (ΠΜΑ) του PS είναι ένα ολοκληρωμένο θεωρητικό έργο το οποίο αποτελεί το θεμέλιο για την εξέλιξη αυτή, κάνοντας απαραίτητη την εξοικείωσή του δημιουργού ή του θεωρητικού της ηλεκτρονικής μουσικής με τις θεωρητικές έννοιες που εισάγει. Εδώ και μια εικοσαετία έχει αρχίσει να εμφανίζεται στην Ελλάδα, κυρίως στην ανώτατη εκπαίδευση, η συστηματική διδασκαλία της ηλεκτρονικής μουσικής, φανερώνοντας έτσι μια σημαντική ανάγκη μεταφοράς στη γλώσσα μας πολλών εξειδικευμένων όρων. Με το άρθρο αυτό επιχειρείται μια πρόταση μετάφρασης πέντε πολύ σημαντικών όρων από την ΠΜΑ, στοχεύοντας στην πιστότητα της μεταφοράς κάθε έννοιας, την ακριβολογία και την ελάχιστη περιφραση. Στη συνέχεια θα παρουσιαστούν σύντομα οι έννοιες που σχετίζονται με αυτούς τους όρους, όπως εμφανίζονται στο γαλλικό κείμενο, μέσα στο γενικό πλαίσιο της θεωρίας του PS και θα ακολουθήσει μια αναλυτική παρουσίαση των διαθέσιμων εναλλακτικών καθώς και των λύσεων που προτείνω για την απόδοσή των όρων αυτών στα ελληνικά.

1. Βασικά στοιχεία της θεωρίας των τεσσάρων τύπων ακρόασης κατά PS

Το 1966 κυκλοφορεί η ΠΜΑ που είναι η θεωρητική κατάληξη μιας έρευνας που είχε ξεκινήσει ο PS αμέσως μετά τον 2ο Π.Π. σε ένα ειδικά διαμορφωμένο εργαστήριο στο κτήριο της γαλλικής ραδιοφωνίας στο Παρίσι και είχε στόχο να ανακαλύψει νέες μορφές μουσικής έκφρασης με τη χρήση της διαρκώς εξελισσόμενης ηλεκτροακουστικής τεχνολογίας εγγραφής και αναπαραγωγής του ήχου αφενός και αφετέρου την υπέρβαση της θεώρησης της νότας ως βασικό δομικό υλικό της μουσικής και την επέκταση του χώρου του μουσικού υλικού, ώστε να συμπεριλάβει όλους χωρίς εξαίρεση τους ήχους⁴. Στην ΠΜΑ εισάγεται η έννοια "Ηχητικό Αντικείμενο" που τοποθετείται στη βάση της θεωρίας αυτής και είναι αποτέλεσμα της δημιουργικής καλλιέργειας, σε ένα πεδίο τομής μεταξύ της τέχνης της Μουσικής και της επιστήμης της Ακουστικής, ιδεών που προέρχονται από τη φαινομενολογία όπως διατυπώθηκαν από τον E.Husserl αρχικά και

² "Οι Σημερινές Τάσεις της Γαλλικής Μουσικής" στο περιοδικό *Επιθεώρηση Τέχνης* N°6, Αθίνα 1955, σσ. 466-470 (βλ. Ιάννης Ξενάκης *Κείμενα περί Αρχιτεκτονικής και Μουσικής* επιμέλεια Μάκης Σολωμός. Εκδόσεις Ψυχογιός Α.Ε., Αθήνα 2001).

³ Δανείζομαι (και χρησιμοποιώ εδώ μεταφορικά) τον όρο *Lo-Fi* από τον R.Murray Schafer και το βιβλίο του *The Soundscape: Our Sonic Environment and the Tuning of the World*. Destiny Books, Vermont 1994. Από το γλωσσάρι σ.272: "ΧΑΜΗΛΗ ΠΙΣΤΟΤΗΤΑ (Lo-Fi): *Lo-Fi*, συντομογραφία του Low Fidelity, δηλαδή μια δυσμενής (χαμηλή) αναλογία σήματος προς θόρυβο. Εφαρμόζοντας τον όρο στη μελέτη των ηχοτοπίων, ένα περιβάλλον χαμηλής πιστότητας είναι εκείνο στο οποίο οι ήχοι είναι υπερσυνωστισμένοι με αποτέλεσμα να αλληλοεπικαλύπτονται και να χάνουν την ευκρίνειά τους. [...]"

⁴ Μια λεπτομερής καταγραφή της αναζήτησης αυτής παρουσιάζεται από τον PS στο βιβλίο του *À la recherche d'une musique concrète*. Éditions du Seuil, Paris 1952 και σε αγγλική μετάφραση: *In Search of a Concrete Music*. University of California Press, 2013.

λίγο αργότερα από τον -- σύγχρονο του PS -- M. Merleau-Ponty.

Η "φαινομενολογία" [...] προσπαθεί να περιγράψει το περιεχόμενο της εμπειρίας χωρίς την αναφορά στην πηγή της ή την υποκειμενική κατάσταση (π.χ. ύπνος-εγρήγορη κλπ.). Στην περίπτωση του ήχου, για παράδειγμα, αντί να διακρίνει τους ήχους με βάση την αναφορικότητά τους ως προς την πηγή τους (ο ήχος της κιθάρας ή του βιολιού), η φαινομενολογία επιχειρεί να "αναγάγει" (διαχωρίσει, αποστάξει) το σήμα από την πηγή και να περιορισθεί στην περιγραφή του πώς διαφέρουν μεταξύ τους οι ήχοι αυτοί καθαυτοί. Για τον Schaeffer, τεχνολογίες όπως το ραδιόφωνο και ο φωνογράφος έκαναν αυτού του τύπου την φαινομενολογική εμπειρία πιο χειροπιαστή, κάτι που εξάλλου είχαν οραματιστεί και οι Πυθαγόριοι, που υπήρξαν από τους πρώτους Ευρωπαίους θεωρητικούς της μουσικής. Πράγματι, οι τεχνολογίες αυτές ανατρέπουν αποτελεσματικά τις ιεραρχικές σχέσεις σήματος-προς-πηγή, επιτρέποντας στους ίδιους τους ήχους (τα ηχητικά αντικείμενα) να έχουν τη δική τους ύπαρξη ανεξάρτητη από την πηγή τους.⁵

Για να εδραιώσει ο PS την έννοια του ηχητικού αντικειμένου, διατυπώνει μια θεωρία της ηχητικής και ειδικότερα της μουσικής αντίληψης στην οποία σημαντική θέση έχουν, αφενός μια ομάδα τεσσάρων διακριτών τύπων ακρόασης και αφετέρου μια λειτουργική διαδικασία που οδηγεί στην ακροαματική εμπειρία που ο ίδιος εισάγει ως *Quatre Écoutes* και *Écoute Réduite* αντίστοιχα. Οι τέσσερις τύποι ακρόασης ("*Quatre Écoutes*") κατά PS είναι: *Écouter*, *Ouir*, *Entendre*, *Comprendre*. Ο Michel Chion τις ορίζει⁶ επιγραμματικά ως εξής:

1. *Écouter* είναι να "τείνω το ούς"⁷ προς κάποιον ή κάτι να στοχεύω, με τη διαμεσολάβηση του ήχου, προς την πηγή του, το ηχητικό γεγονός, την ηχογόνο αιτία να χρησιμοποιώ τον ήχο σαν *ένδειξη*⁸ αυτής της (ηχητικής) πηγής ή αυτού του (ηχογόνου) γεγονότος.
2. *Ouir* είναι να (μπορώ να) αντιλαμβάνομαι με την ακοή να βάλλομαι από ήχους. Είναι το πιο βασικό και στοιχειώδες επίπεδο αντίληψης του ήχου. Στην κατάσταση αυτή ο ήχος προσλαμβάνεται παθητικά χωρίς να υπάρχει πρόθεση να διακρίνω ή να καταλάβω κάτι μέσα σ' αυτόν.
3. *Entendre* είναι, σύμφωνα με την ετυμολογία⁹, να δείξω την πρόθεση να αντλήσω πληροφορία από τον ήχο να επιλέξω από το σύνολο του ηχητικού ερεθίσματος εκείνο το μέρος που με ενδιαφέρει ιδιαίτερα, ώστε να "αναλύσω ποιοτικά" τα στοιχεία του.
4. *Comprendre* είναι, να συλλάβω ένα νόημα [...] εκλαμβάνοντας τον ήχο ως σύμβολο που παραπέμπει στο νόημα αυτό σε συνάρτηση με μία γλώσσα, ένα κώδικα.

Οι τέσσερις αυτοί τύποι ακρόασης προέρχονται από μία διπλή ταξινόμηση (οριζόντια - -4,1 | 3,2 -- και κατακόρυφα -- 4,3 | 1,2) που σύμφωνα με τον PS χαρακτηρίζει κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα¹⁰ και που σχετίζονται με τον τρόπο που σχηματίζεται η αντίληψη μέσω των αισθήσεων. Λέει ο PS: "[...] Σε κάθε ακρόαση φαίνεται λοιπόν ότι αναμετρώνται από την μία πλευρά ένα προσλαμβάνον [...] υποκείμενο και μια αντικειμενική πραγματικότητα από την άλλη πλευρά αφηρημένες αξιολογήσεις,

⁵ Christoph Cox and Daniel Warner, (ed) *Audio Culture: Readings in Modern Music*. Continuum (2004), σ.76, από την εισαγωγική παράγραφο των συγγραφέων στο 14ο κεφάλαιο του βιβλίου αυτού με τίτλο Acousmatics (οι μεταφράσεις/αποδόσεις των κειμένων από τα αγγλικά και γαλλικά είναι δικές μου εκτός και αν αναφέρεται διαφορετικά).

⁶ Michel Chion, *Guide des objets sonores: Pierre Schaeffer et la recherche musicale*. Buchet Chastel 1995, σελ.25. Σε αγγλική μετάφραση, υπάρχει στον ιστοχώρο EARS: <http://www.ears.dmu.ac.uk/spip.php?rubrique203> για το παραπάνω εδάφιο και για ολόκληρο το βιβλίο βλ. στη διεύθυνση : <http://www.ears.dmu.ac.uk/IMG/pdf/Chion-guide/>

⁷ (στο πρωτότυπο): *prêter l'oreille*. Βλ. επίσης Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής-Τριανταφυλλίδη (ΛΚΝ) λήμμα ΑΥΤΙ αναφέρονται το "τεντώνω / ανοίγω / τσιτώνω τ' αυτιά μου: εντείνω την προσοχή μου για να ακούσω καλά" καθώς και το "στήνω / βάζω (τ') αυτι (μου): ακούω κρυφά, κρυφακούω"

⁸ (στο πρωτότυπο): *indice*

⁹ [σημείωση δική μου] βλ. λεξικό Littré (<http://www.littre.org/definition/entendre> "[...]έχω την πρόθεση[...]").

¹⁰ Michel Chion, ό.π. σ. 27

λογικές κατηγοριοποιήσεις δημιουργούνται σε σχέση με το *συγκεκριμένο δεδομένο* το οποίο οργανώνεται γύρω από αυτές χωρίς εντούτοις να αφεθεί ποτέ να αναχθεί σε αυτές[.]”¹¹. Σύμφωνα με την ταξινόμηση αυτή οι τέσσερις ακροαματικοί τύποι τοποθετούνται στον παρακάτω πίνακα:

<i>Αφηρημένη</i>	<i>Συγκεκριμένη</i>	
4. COMPRENDRE	1. ÉCOUTER	<i>Αντικειμενική</i>
3. ENTENDRE	2. OUIR	<i>Υποκειμενική</i> ¹²

Στην οριζόντια διάταξη οι τύποι κατηγοριοποιούνται ως προς το πού στρέφεται η προσοχή. Έτσι οι OUIR και ENTENDRE αναφέρονται στον τρόπο που ο νους επεξεργάζεται την ηχητική πληροφορία ενώ οι ÉCOUTER και COMPRENDRE αναφέρονται στην ηχογόνο πηγή και το σημασιολογικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται. Οι δύο πρώτοι χαρακτηρίζονται ως “αντικειμενικοί, *επειδή στρεφόμαστε προς το αντικείμενο της αντίληψης*” και οι δύο επόμενοι “υποκειμενικοί *επειδή στρεφόμαστε προς τη αντιληπτική δραστηριότητα του υποκειμένου*”¹³. Στην κατακόρυφη διάταξη οι τύποι ÉCOUTER και OUIR αναφέρονται στο *συγκεκριμένο δεδομένο*, τη φυσική εκείνη διαταραχή που παράγει την πληροφορία που μεταδίδεται ως ήχος παρέχοντας αισθητηριακά (ακουστικά) ερεθίσματα ενώ οι τύποι ENTENDRE και COMPRENDRE σχετίζονται με *αφηρημένες* νοητικές διεργασίες και εν τέλει ερμηνείες που δημιουργούνται από τα ερεθίσματα αυτά. Έτσι, ο τύπος OUIR είναι η βασική αισθητηριακή κατάσταση της ακοής που διαθέτουν όλοι γενικά οι άνθρωποι (με την εξαίρεση βέβαια όσων έχουν προβλήματα ακοής) είναι μια κατάσταση πρόσληψης του ήχου χωρίς προσπάθεια ερμηνείας του *τί* ακούγεται. Η συνειδητή εμπλοκή του υποκειμένου με το *τί* ακούγεται ξεκινά με τον τύπο ÉCOUTER όπου τα γεγονότα αρχίζουν να υποπίπτουν, μέσω του ήχου, στην αντίληψή του και η προσοχή του αρχίζει να εστιάζεται στον προσλαμβανόμενο ήχο ώστε να ανακαλύψει τις αιτίες της πρόκλησής του. Ο τύπος ENTENDRE είναι μία διαδικασία κατά την οποία το υποκείμενο έχοντας την πρόθεση να αντλήσει πληροφορία από τον ήχο επεξεργάζεται το ηχητικό ερέθισμα ως προς τις καθαρές ηχητικές ιδιότητές του που αναλύονται με βάση κάποια ταξινομικά κριτήρια. Ο τύπος COMPRENDRE είναι, τέλος, μια διαδικασία όπου η ηχητική πληροφορία έχοντας αναλυθεί ποιοτικά νοηματοδοτείται ως προς το περιεχόμενό της παρέχοντας μια ερμηνεία στο πλαίσιο μιας σημασιοδοτικής δομής, μίας γλώσσας.

2. Απόδοση των όρων της θεωρίας του PS στα ελληνικά

2.1 Οι Τέσσερις Τύποι Ακρόασης

Έχοντας, έστω και πολύ περιληπτικά¹⁴, περιγράψει τους βασικούς όρους της θεωρίας των τεσσάρων τύπων ακρόασης και με βάση αυτή την περιγραφή, το επόμενο βήμα είναι η μετάφρασή τους. Υπάρχει ένα δεδομένο πάντως που δεν πρέπει να αγνοηθεί, το οποίο είναι κοινό τόσο στα ελληνικά όσο και στα γαλλικά και αφορά από την μία πλευρά το πλήθος των όρων που περιγράφουν την κατανόηση του κόσμου μέσω του ήχου και από την άλλη μια ασάφεια στη χρήση τους. Υπάρχουν δηλαδή περισσότεροι από ένα σχετικοί όροι που παρά την όποια εξειδίκευσή τους, παρατηρείται μια αλληλοεπικάλυψη των σημασιών τους, με αποτέλεσμα οι όροι αυτοί να χρησιμοποιούνται πολλές φορές αδιακρίτως. Για παράδειγμα, στο (γαλλικό) λεξικό του É. Littré, που χρησιμοποιεί ο PS¹⁵, στο λήμμα OUIR αναφέρονται 5 σημασίες, στις επεξηγήσεις των οποίων χρησιμοποιούνται και οι δύο άλλες σχετικές λέξεις (ENTENDRE και ÉCOUTER). Αναγνωρίζοντας την ‘άδυναμιά’ αυτή ο Ps, αλλά και έχοντας την ανάγκη να

¹¹ (ΠΜΑ σ.119), στο πρωτότυπο: *sujet réceptif, réalité objective, valorisations abstraites, donné concret.*

¹² *Αφηρημένη – Συγκεκριμένη – Αντικειμενική – Υποκειμενική: μετάφραση των Abstrait-Concret-Objectif-Subjectif*

¹³ Michel Chion, ό.π. σ. 26

¹⁴ Η ανάπτυξή τους περισσότερο ξεφεύγει από το πλαίσιο αυτής της παρουσίασης

¹⁵ βλ. ΠΜΑ, σ.103

ακριβολογήσει, “συμπιέζει λίγο”¹⁶ τις σημασίες, περιορίζει την εμβέλεια της σημασίας του κάθε όρου ώστε να δημιουργήσει την ακρίβεια που απαιτεί ο ορισμός των τεσσάρων τύπων ακρόασης. Μια ανάλογη ‘αυθαιρεσία’ απαιτείται και εφαρμόζεται στη διαδικασία της μετάφρασης των όρων αυτών, στη συνέχεια.

Στα νέα ελληνικά το πιο διαδεδομένο ρήμα που σχετίζεται την αντίληψη-μέσω-του-ήχου είναι το ΑΚΟΥΩ¹⁷. Στο ΛΚΝ¹⁸ αναφέρονται οι παρακάτω σημασίες: “1. Εχω την αίσθηση της ακοής, μπορώ και αντιλαμβάνομαι ήχους με το αισθητήριο όργανο της ακοής[.] 2. αντιλαμβάνομαι ήχο[.] 3.α. ακούω και κατανοώ ό,τι λέει άλλος, αντιλαμβάνομαι, καταλαβαίνω[.] β. πληροφορούμαι, μαθαίνω από φήμες, διαδόσεις[.] γ. δίνω προσοχή σε ό,τι λέει άλλος[.] 4. δέχομαι όσα λέει κάποιος ως αληθή[.]”. Στο λεξικό Κριαρά¹⁹ αναφέρονται επιπλέον: “ [5]. Ακούω προσεχτικά, εξετάζω[.] [6]. παρέχω ακρόαση σε κάποιον[.] [7]. Υπακούω[.] [8]. Εισακούω[.] [9]. Ονομάζομαι[.] [10]. Γίνομαι γνωστός[.] [11]. Αισθάνομαι με αισθητήριο του σώματός μου· (εδώ της όσφρησης) οσφραίνομαι[.]”

Το ΑΚΟΥΩ είναι η πλησιέστερη εκδοχή για την απόδοση στα ελληνικά του όρου ΟΙΡ, αν θεωρήσουμε ως σημαντικότερες τις πρώτες δύο (1 και 2) σημασίες της προηγούμενης παραγράφου. Την επιλογή αυτή ισχυροποιεί το σχετικό ουσιαστικό, δηλαδή ΑΚΟΗ, που σύμφωνα με το ΛΚΝ είναι “:η μία από τις πέντε αισθήσεις με την οποία ο άνθρωπος και τα ζώα αντιλαμβάνονται τα ηχητικά ερεθίσματα...”. Το εναλλακτικό σχετικό ουσιαστικό θα ήταν το ΑΚΡΟΑΣΗ²⁰. Σύμφωνα με το ίδιο λεξικό, ΑΚΡΟΑΣΗ είναι “: η ενέργεια του ακροάζομαι ή του ακούω. α. η υποδοχή ενός προσώπου με κάποια αιτήματα από κπ. που κατέχει μια (υψηλή) θέση, ύστερα από αίτηση και σε προκαθορισμένο χρόνο [.] β. (ιατρ.) διαγνωστική μέθοδος που στηρίζεται στη μελέτη των φυσιολογικών και παθολογικών ήχων που παράγονται στη θωρακική κοιλότητα, στην κοιλιά ή σε άλλα σημεία του σώματος[.]”²¹. Η λέξη αυτή φέρει μια σημασία δράσης ή δραστηριότητας περιγράφοντας μια ‘ενεργητική’ κατάσταση, πράγμα το οποίο έμμεσα μας οδηγεί να υποθέσουμε ότι θα πρέπει να υπάρχει και μια ‘παθητική’. Αυτή η ‘παθητική’ κατάσταση όντως θεωρείται ότι υπάρχει²² και αποτελεί το μη συνειδητό μέρος της ακουστικής εμπειρίας, δηλαδή είναι εκείνη η κατάσταση όπου η (ηχητική) πληροφορία δεν λαμβάνεται συνειδητά υπόψη, παρά το ότι παρέχεται συνεχώς στο κεντρικό νευρικό σύστημα από το αισθητήριο της ακοής το οποίο βρίσκεται αδιάλειπτα εκτεθειμένο²³ στο ακουστικό πεδίο -- από την εικοστή έκτη περίπτωση εβδομάδα της κύησης²⁴ και καθόλη τη διάρκεια της ζωής.

¹⁶ βλ. υποσημ. 1

¹⁷ Παραθέτω με τη μορφή ενός πίνακα μια ταξινόμηση των σχετικών ρημάτων ως προς την συχνότητα εμφάνισής τους στο διαδίκτυο (που σήμερα αποτελεί μια σημαντική πηγή άντλησης πληροφορίας τόσο ως συλλογή παλαιών και νέων πηγών αναφοράς όσο και ως ένα διαρκώς ανανεωμένο πεδίο επικοινωνίας και εμπομένως το χρησιμοποιώ έστω και ενδεικτικά ως μια βάση για τον ισχυρισμό αυτής της πρότασης θεωρώντας ότι αποτυπώνει ένα αξιόπιστο στιγμιότυπο της χρήσης της τρέχουσας γλώσσας). Σύμφωνα με τον πίνακα αυτό, το ρήμα ΑΚΟΥΩ εμφανίζεται 76,66 φορές πιο συχνά από το αμέσως επόμενο.

ακούω	1,840,000	ακροάζομαι	11,500	γρικώ	6,900
αγρικώ	24,000	γροικώ	10,900	ενωτίζομαι	2,550
αφουγκράζομαι	22,900	ακρούμαι	10,200	ακουμάζομαι	1,180

Πρόγραμμα αναζήτησης Google. Τελευταία επίσκεψη στις 23/8/2014, ώρα 18:58

¹⁸ Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη (ΛΚΝ). Σε ηλεκτρονική διαδικτυακή μορφή από την “Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα” του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας:

¹⁹ Η επιτομή του Λεξικού της Μεσαιωνικής Ελληνικής Δημόδους Γραμματείας (1100–1669) του Εμμ. Κριαρά, σε ηλεκτρονική διαδικτυακή μορφή από την “Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα” του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας: http://www.greek-language.gr/greekLang/medieval_greek/kriaras/index.html

²⁰ βλ. και υποσημείωση 16 · με τον ίδιο τρόπο οι δύο αυτές λέξεις εμφανίζονται με την παρακάτω συχνότητα:

ΑΚΟΗ	1.120.000	ΑΚΡΟΑΣΗ	418.0000
------	-----------	---------	----------

²¹ εδώ και εφεξής: υπογγραμμίσεις/διαμορφώσεις δικές μου

²² βλ. προηγουμένως (σελ.3 στον ορισμό του οuir από τον Μ. Chion). Επίσης βλ. π.χ. “Ακοή και Ακρόαση” και “Επιλεκτική Ακοή”, μια πολύ σύντομη παρουσίαση σχετικά με το θέμα αυτό βασισμένη στη θεωρία του Alfred Tomatis, στην διαδικτυακή σελίδα του Ιατρίου Ακουστικο-Ψυχο-Φωνολογίας, εδώ:

<http://www.tomatisthessaloniki.gr/alfred-tomatis/συνειδητοποιημένη-ακοή/>

²³ σε αντίθεση με το αισθητήριο της όρασης όπου η λειτουργία των βλεφάρων μπορεί να αποφορτίζει τον εγκέφαλο από τη ροή της οπτικής πληροφορίας αποκόπτοντας το οπτικό ερέθισμα.

²⁴ βλ.π.χ. Jan Schnupp, Eli Nelken, Andrew King, *Auditory Neuroscience: Making Sense of Sound*. MIT Press (2011), σ.271

Επομένως το ΑΚΟΗ είναι σύμφωνα με τα παραπάνω το πιο κατάλληλο για να αποδώσει την 'παθητική' κατάσταση της αντίληψης-μέσω-του-ήχου και συνεπώς, το ρήμα ΑΚΟΥΩ να αποδώσει τόν τύπο ακρόασης που ο PS ορίζει ως ΟΥΙΡ.

Ο PS, όπως αναφέραμε προηγουμένως, θεωρεί ότι το "ακούω με προσοχή" αναλύεται περαιτέρω σε μία εξωστρεφή και μια εσωστρεφή ενέργεια. Αναζητώντας τύπους που να μπορούν να αποδώσουν αυτή τη διάκριση έχουμε στη διάθεσή μας αρκετές εναλλακτικές (βλ. π.χ. υποσημ. 17). Κατ'αρχήν υπάρχει το ρήμα ΑΚΡΟΑΖΟΜΑΙ (ή ΑΚΡΟΩΜΑΙ), που σχετίζεται άμεσα με το ΑΚΡΟΑΣΗ. Η πιο βάσιμη ετυμολόγησή του προέρχεται από τις λέξεις ΑΚΡΟ και ΟΥΣ²⁵ και σημαίνει "α. ακούω κτ. με προσοχή [...] β. ειδικότερα για γιατρό που εξετάζει ασθενή με ακρόαση [...]"²⁶. Υπάρχουν δύο ακόμα ρήματα με πολύ παραπλήσιες σημασίες και προέλευση²⁷: το ΑΦΟΥΓΚΡΑΖΟΜΑΙ και το, σπανιότερο, ΑΚΟΥΡΜΑΖΟΜΑΙ (ή ΑΚΟΥΡΜΑΙΝΟΜΑΙ). Το δεύτερο σημαίνει²⁸: "[...] (λογοτ.) εντείνω την ακοή μου, ακούω με προσοχή· αφουγκράζομαι [...]". Η λέξη αυτή είναι σπάνια, με ειδική χρήση (λογοτεχνική) και εν τέλει παραπέμπει στην πρώτη· έτσι δεν την εξετάζω παραπέρα. Το ΑΦΟΥΓΚΡΑΖΟΜΑΙ, σημαίνει²⁹ ":[...] 1. προσπαθώ να ακούσω κτ.: Έβαλε το αυτί του στο μεσότοιχο κι αφουγκράστηκε, αλλά δεν άκουσε τίποτα. 2. (λογοτ., λαϊκότρ.) ακούω με προσοχή: Αφουγκράσου αυτά που θα σου πω. // ακούω" και παραμένει στους τύπους που θα εξετάσω στη συνέχεια. Ένα άλλο ρήμα, με διαφορετική ετυμολογική προέλευση (ΕΝ + ΟΥΣ), είναι το ΕΝΩΤΙΖΟΜΑΙ· αυτό είναι μάλλον ασυνήθιστο στα νέα ελληνικά³⁰ και έχει τις σημασίες: "[...] δέχομαι εν τοῖς ὤσιν, ἀκούω, ἀκροῶμαι μετά προσοχῆς, προσέχω [...]"³¹. και ακόμα: "...ακούω με πολύ μεγάλη προσοχή..."³². Τέλος υπάρχουν ακόμα πολλά ρήματα με παρόμοιες σημασίες όπως τα ΑΚΡΟΥΜΑΙΝΩ/ΑΚΟΥΡΜΑΙΝΩ, ΑΚΟΥΑΖΟΜΑΙ, ΑΥΤΙΑΖΟΜΑΙ/ΑΦΤΙΑΖΟΥΜΑΙ, ΣΤΥΛΑΦΤΙΑΖΟΥΜΑΙ³³ κλπ. που όμως, όπως και το ΑΚΟΥΡΜΑΖΟΜΑΙ, είναι δύσκολο να χρησιμοποιηθούν.

Μία εύκολη λύση για την απόδοση αυτής της διπολικότητας της προσοχής (εξωστρεφής/εσωστρεφής) κατά την ενεργητική ακρόαση θα ήταν το ζευγάρι ΑΚΡΟΑΖΟΜΑΙ/ΕΝΩΤΙΖΟΜΑΙ. Το ΑΚΡΟΝ³⁴, το πρώτο συνθετικό της λέξης ΑΚΡΟΩΜΑΙ, σύμφωνα με την αρχαία της προέλευση, μπορούμε να θεωρήσουμε ότι είναι το αντικειμενικό αίτιο που δημιουργεί τον ήχο³⁵ αυτό που προκαλεί το "τέντωμα του αυτιού" προς τα "έξω" και επομένως η λέξη αυτή είναι η πλησιέστερη να αποδώσει την 'εξωστρεφή' προσοχή. Το ΕΝΩΤΙΖΟΜΑΙ αντίστοιχα αποδίδει κυριολεκτικά την 'εσωστρεφή' προσοχή -- επιτρέπω να περάσει μέσα, από τα ΑΥΤΙΑ³⁶. Όμως η λύση αυτή παρουσιάζει το σοβαρό μειονέκτημα ότι το ΕΝΩΤΙΖΟΜΑΙ είναι μάλλον παρωχημένος και ανενεργός τύπος στη σύγχρονη γλώσσα και με δυσκολία θα την πρότεινα, ακόμα και στο αυστηρό πλαίσιο μιας ορολογίας. Επί

²⁵ Κατά το "ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ" του J.B.Hofmann, μετάφρ. Α.Δ.Παπανικολάου, Αθήνα 1974: "...τὸ ἀκροάομαι ἄκούω (μετὰ προσοχῆς)", ἐσηματίσθη ἐπὶ τῆ βᾶσει τοῦ *ἀκρουσα "ὄξεϊα ἀκοή". Στὸ Dictionary of Greek της διαδικτυακῆς πύλης Academic Dictionaries and Encyclopedias τὸ λήμμα ΑΚΡΟΩΜΑΙ ετυμολογείται ὡς "«Σύνθετο ἐκ συναρπαγῆς» που προήλθε ἀπὸ τὴ φράση ἄκρον οὖς - ἀρχικὰ σήμαινε «τείνω τὸ οὖς», «τεντώνω τ' αὐτιά μου ν' ακούσω», ἀρα «ακούω προσεκτικὰ» [...]"

²⁶ ΛΚΝ

²⁷ ΑΦΟΥΓΚΡΑΖΟΜΑΙ [αρχ. ἐπακροῶμαι ἄκούω προσεκτικὰ > [...] μσν. αφουκρούμαι ([a > u] ἀπὸ ἐπίδρ. τοῦ χειλ. [f] καὶ τοῦ υπερ. [k]) > μεταπλ. αφουκράζομαι [...] (τροπή [k > g]) (βλ. ΛΚΝ: λήμμα ακουρμαίνομαι καὶ λήμμα ακροάζομαι)

²⁸ ΛΚΝ. Στὸ λήμα ἀναφέρεται καὶ μὴ ετυμολογικὴ ἐκδοχὴ με βᾶση τὴ λέξη ΑΚΡΟΑΜΑ

²⁹ ὁ.π.

³⁰ Δὲν ὑπάρχει στὸ ΛΚΝ. Φαίνεται νὰ συναντᾶται σὲ βασικὰ θρησκευτικὰ κείμενα, π.χ. Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη, Πράξεις Ἀποστόλων κλπ. (βλ. π.χ. λεξικά Δημητράκου, Liddell-Scott, Κριαρά)

³¹ βλ. "Μέγα Λεξικόν Ὁλης τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης" τοῦ Δ.Δημητράκου ἐκδ. ΔΟΜΗ - Αθήνα

³² βλ. <http://www.lexigram.gr/lex/enni/#Hist1> [τελευτ. ἐπίσκεψη στὶς 23/8/2014]

³³ βλ. π.χ. Πέτρος Βλαστός, "Συνώνυμα καὶ Συγγενικά", Εστία, Αθήνα 1931, λεξικὸ Δημητράκου κλπ.

³⁴ ἄκρον: (ΛΚΝ) 1) α) Τὰ ὅρια μίας χώρας, τὰ σύνορα β) περὶχωρα γ) ἀπομακρυσμένο σημεῖο 2) Τὰ ακραία μέλη τοῦ σώματος (πόδια, χέρια) 3) Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς /// ἐπίσης (Λεξικὸ Liddell-Scott): 1. κορυφὴ ὄρους [...] 2. ἄκρα γῆς, ἀκρωτήριον [...] 3. τέλος, ἔσχατον μέρος, ἔσχατιά [...]

³⁵ δηλαδή ἡ μηχανικὴ διαταραχὴ που "αποτυπώνεται" σαν μεταβολὴ τῆς πίεσης τοῦ περιβάλλοντος ελαστικὸ μέσου (συνήθως τὸ αέρα) με τὴ μορφή (κατὰ PS) συγκεκριμένων ἐνδείξεων

³⁶ υποτίθεται, ἡ πληροφορία που φέρει ὁ ἦχος. Ὁ τύπος ΑΥΤΙ προέρχεται ἀπὸ τὸ υποκοριστικὸ τοῦ ΟΥΣ (ΩΤΙΟΝ) με βᾶση τὸν πληθ. με ἄρθρο: ΤΑ+ΩΤΙΑ (βλ. ΛΝΚ)

πλέον, το ΑΚΡΟΑΖΟΜΑΙ, μολονότι η αρχική του σημασία ήταν «τείνω το ους» (βλ. υποσημ.25) έχει εν τω μεταξύ μετεξελιχθεί και μάλιστα σε σημείο να σημαίνει την 'εσωστρεφή' προσοχή. Αυτό προκύπτει κατ'αρχήν απο την λεξικογραφική της καταχώρηση που παρουσιάσαμε προηγουμένως· η αλλαγή της σημασίας όμως αρχίζει να γίνεται φανερή εξετάζοντας την δεύτερη σημασία της, δηλαδή την ιατρική. Όταν ο γιατρός ακροάζεται, αναπτύσσει μια κριτική αξιολόγησή των καθ'αυτό ηχητικών ιδιοτήτων που "αποσπά" από το συγκεκριμένο δεδομένο (το ακουστικό σήμα που λαμβάνει με το στηθοσκόπιο) δημιουργώντας τη βάση για ό,τι συνιστά τη διάγνωση. Είναι ακριβώς αυτό που περιγράφει ο όρος ENTENDRE³⁷. Μια ακόμα σημασία του ΑΚΡΟΑΖΟΜΑΙ που εμφανίζεται σε παλιότερα λεξικά είναι "παρακαλουθώ τα διδασκόμενα παρά τινός"³⁸, δηλαδή δεν αναζητώ την πηγή ή το αίτιο του ήχου αλλά αναλύω και εξετάζω τα ομιλούμενα ώστε να αντιληφθώ το νόημά τους, που ισχυροποιεί ακόμα περισσότερο την υπόθεση ότι το ρήμα αυτό σημαίνει πια την κατάσταση της ('εσωστρεφούς') προσοχής όταν αναζητούμε το μήνυμα που φέρει η ηχητική πληροφορία. Σύμφωνα λοιπόν με όλα αυτά προτείνω το ΑΚΡΟΑΖΟΜΑΙ για την απόδοση του ENTENDRE. Με δεδομένα τα παραπάνω, εκκρεμεί μια ευσταθής απόδοση της 'εξωστρεφούς' προσοχής και για αυτήν υπάρχει διαθέσιμο μόνο το ΑΦΟΥΓΚΡΑΖΟΜΑΙ³⁹. Μπορεί όμως αυτό το ρήμα να αποδώσει αυτή τη σημασία; Η ερώτηση προκύπτει από την εξέταση της προέλευσης του ρήματος αυτού απο το ΑΚΡΩΜΑΙ -- ως επ-ακρωμαι (βλ. υποσημ.27 και 39) -- δεδομένου ότι μια από τις λειτουργίες του ΕΠΙ πριν απο ρήμα είναι να "επιτείνει τη σημασία της πρωτότυπης λέξης"⁴⁰ και επομένως θα μπορούσε επίσης να αναλάβει το ρόλο της απόδοσης του ENTENDRE. Όμως, αναζητώντας το πώς έχει εξελιχθεί η χρήση του, παρατηρούμε ότι η πρώτη σημασία του στην ομιλούμενη γλώσσα (όπως αναφέρεται στο ΛΚΝ) είναι "προσπαθώ να ακούσω κτ.", που συνοδεύεται απο το παράδειγμα: "Έβαλε το αυτί του στο μεσότοιχο κι αφουγκράστηκε, αλλά δεν άκουσε τίποτα". Επιπροσθέτως, άλλα λεξικά (π.χ. Τεγόπουλου-Φυτράκη) αναφέρουν και τη σημασία "βάζω αυτί - ωτακουστώ" (κρυφακούω). Δηλαδή οι σημασίες αυτές περιγράφουν την κατάσταση όπου η προσοχή στρέφεται προς το ηχούν αντικείμενο ώστε να διακρίνει ενδείξεις αποσπασίμης πληροφορίας. Άρα η χρήση του ΑΦΟΥΓΚΡΑΖΟΜΑΙ στην νεοελληνική περιέχει σαφώς την σημασία της 'στροφής' της προσοχής προς την αιτία του ήχου και έτσι προτείνω να γίνει αποδεκτή η χρήση του ρήματος αυτού για την απόδοση του ÉCOUTER.

Τέλος για την απόδοση του COMPRENDRE στα ελληνικά υπάρχουν δύο εναλλακτικές λύσεις που αποδίδουν την έννοια αυτή, τις οποίες αναφέρω σύντομα. Η πρώτη είναι το ρήμα (Α)ΓΡ(Ο)ΙΚΩ με δύο σημασίες, της βασικής ακοής αλλά και της κατανόησης μέσω της ήχου⁴¹. Η δεύτερη σχετίζεται με το ρήμα ΑΙΩ που σημαίνει ΑΚΟΥΩ στα αρχαία ελληνικά και είναι το ρήμα ΕΠΑΙΩ που σημαίνει, μεταξύ άλλων, κατανοώ, αισθάνομαι, είμαι γνώστης.

³⁷ Για την ακρίβεια ο PS χρησιμοποιεί δύο ακόμα ζεύγη κατηγοριοποίησης της ακρόασης: κοινή [banale]-ειδική [practicienne] καθώς και φυσική [naturelle]-πολιτισμική [culturelle] που εξετάζουν το επίπεδο και τον τρόπο ερμηνείας της ηχητικής πληροφορίας. Τα πρώτα μέλη των δύο αυτών ζευγών προσδιορίζουν έναν ανεπιτίδευτο τρόπο άντλησης πληροφορίας μέσω του ήχου σε ένα πεδίο περιορισμένης εμβέλειας. Τα δεύτερα, αντίθετα, περιγράφουν την σε βάθος αξιολόγηση των ηχητικών δεδομένων και την απόσπαση πληροφορίας χρήσιμης μέσα σε ένα εξειδικευμένο πλαίσιο ερμηνείας. Η ιατρική ακρόαση εμπίπτει στη δεύτερη αυτή κατηγορία.

³⁸ Λεξικό Δημητράκου. Βλ. π.χ. επίσης και το λήμμα ΑΚΡΩΜΑΙ στο λεξικό Liddel-Scott· στο λεξικό αυτό επίσης αναφέρονται ως "ἀκροαματικά διδασκαλία, αἱ ὑψηλότεραι καὶ βαθύτεραι διδασκαλίαι τῶν φιλοσόφων προφορικῶς μεταδιδόμεναι" (βλ. επίσης ΑΚΡΑΤΙΚΟΣ) καθώς και, στο λήμμα ΑΚΟΥΣΜΑΤΙΚΟΣ, "[...] οἱ ἀκουσματικοί. οἱ δόκιμοι ἐν τῇ Σχολῇ τοῦ Πυθαγόρου..."

³⁹ αφουκράζομαι· αφηγκράζομαι· αφηκράζομαι· αφκράζομαι· αφοκράζομαι· αφουγκράζομαι· αφράζομαι· 'φηκράζομαι· 'φουγκράζομαι· 'φουκράζομαι. 1) α) Ακούω προσεκτικά [...] β) (προκ. για θεατρική παράσταση) ακούω, παρακολουθώ [...] γ) ακούω με συγκατάβαση, καλοπροαίρετα [...] δ) (προκ. για το Θεό) εισακούω [...] 2) Υπακούω [...] 3) Ακούω [...] <αρχ. επακροάομαι. [...] βλ.εδώ: http://www.greek-language.gr/greekLang/medieval_greek/kriaras/search.html?lq=5596

⁴⁰ βλ. ΛΚΝ λήμμα επι- 1 III.1.

⁴¹ ό.π. "γρικώ [γρικό] & -άω, -ίμαι & αγρικώ [αγρικό] & -άω, -ίμαι Ρ10.1 : (λαϊκότρ.) 1. ακούω: Γρικάς τ' αηδόνια μες στο δάσος; 2. καταλαβαίνω: Αυτή δε γρικάει από τέτοια πράματα.

Παρατηρούμε εδώ ότι στη γλώσσα μας η έννοια της κατανόησης δια της ακοής έχει τη δική της λέξη (μια αρχαία και μια νεώτερη). Οι τύποι αυτοί ωστόσο είναι δύσκολο να χρησιμοποιηθούν στο πλαίσιο που εξετάζουμε, η πρώτη επειδή είναι ασυνήθιστη στη σύγχρονη γλώσσα -- αν και έχει επιβιώσει με τη μορφή επιθέτου (ΕΠΑΪΩΝ) -- ενώ η δεύτερη επειδή σχετίζεται περισσότερο με τοπικές γλωσσικές ιδιαιτερότητες ή ενέχει ιδιαίτερο λογοτεχνικό χαρακτήρα, αποδυναμώνοντας έτσι την δυνατότητα απόδοσης ενός ειδικού όρου. Κυρίως όμως δεν προτείνω κάποια από τις προηγούμενες λέξεις για λόγους συμμετρίας με τη γαλλική λέξη. Άρα για το COMPRENDRE προτείνω το ΚΑΤΑΝΩ.

2.2 Αναγωγική Ακρόαση

ΑΝΑΓΩΓΗ σημαίνει κυριολεκτικά “άρση, ανύψωση, το να οδηγείται κάτι από κάτω προς τα επάνω”⁴². Σημαίνει επίσης “1. αναφορά σε κτ. ήδη γνωστό ή οικείο [...] 2α. (μαθημ.) μετατροπή σε κτ. ισοδύναμο αλλά απλούστερο [...] β. (χημ.) αφαίρεση οξυγόνου από μια χημική ένωση [...]”⁴³. Επίσης “1) Καταγωγή [...] 2) Ανέβασμα, εξύψωση, εξιδανίκευση [...] 3) Μεταφορά (θεωρητική) ενός γεγονότος από μια περίπτωση σε μια άλλη, αλληγορία· δίδαγμα από διήγηση [...]”⁴⁴ και φέρει μια μεγάλη σειρά ειδικών σημασιών, στη βιολογία, στην ιατρική, στη μετεωρολογία, στη νομική, στη χημεία και στα μαθηματικά (οι δυο τελευταίες αναφέρθηκαν ήδη) κλπ⁴⁵. Το ίδιο και η λέξη RÉDUCTION, χρησιμοποιείται με πολλές εξειδικευμένες σημασίες μεταξύ των οποίων είναι αυτή της “σμίκρυνσης” ή της “μείωσης” (που, σύμφωνα με το λεξικό Littré, τις αποκτά από τη χρήση της στη γεωμετρία και τη ζωγραφική⁴⁶). Μεταφέροντας αυτή τη σημασία, ως έχει, στα ελληνικά μπορεί να οδηγήσει στην λαθεμένη απόδοση του (ÉCOUTE) RÉDUITE ως ΜΕΙΩΜΕΝΗ ή και ΑΦΑΙΡΕΤΙΚΗ (ΑΚΡΟΑΣΗ ή και ΑΚΟΗ). Η βάση όμως για την ορθή απόδοση του όρου πρέπει να αναζητηθεί στην χρήση του RÉDUCTION στη φιλοσοφία και ειδικότερα στην φαινομενολογία. *Réduction phénoménologique* (εδώ στη γαλλική του μετάφραση) είναι ένας από τους βασικούς όρους στο έργο του Edmund Husserl. Στα ελληνικά μεταφράζεται ως *φαινομενολογική αναγωγή*⁴⁷. Ο όρος ÉCOUTE RÉDUITE που εισάγει ο PS σχετίζεται άμεσα με την έννοια αυτή⁴⁸ σημαίνοντας μια διαδικασία ‘απόσταξης’ του ήχου από όλες τις ενδείξεις και τις σημασίες που φέρει ώστε να σχηματιστεί το *ηχητικό αντικείμενο*, αυτή η θεμελιώδης, σταθερή, ηθελημένα αντιληπτή, δομή ως ένα αυτόνομο σύνολο καθαρά ηχητικών ιδιοτήτων. Επομένως το RÉDUITE θα έπρεπε να αποδοθεί με βάση τη λέξη ΑΝΑΓΩΓΗ και μάλιστα, αν θέλαμε να διατηρήσουμε τη συμμετρία με το γαλλικό γραμματικό τύπο θα έπρεπε να μεταφράσουμε ως *ανηγμένη* που όμως θα έθετε πολλά προβλήματα πρώτον επειδή ως τύπος είναι μάλλον δύσχρηστος στα νέα ελληνικά αλλά κυρίως επειδή είναι ομόηχο με το *ανοιγμένη* κάνοντας έτσι ιδιαίτερα εύκολη τη δημιουργία παρερμηνειών. Προτείνω λοιπόν το επίθετο ΑΝΑΓΩΓΙΚΗ που είναι εύχρηστο και πιστεύω ότι αποδίδει αποτελεσματικά τον γαλλικό όρο. Συμπερασματικά προτείνω την απόδοσή του όρου ÉCOUTE RÉDUITE στα ελληνικά ως ΑΝΑΓΩΓΙΚΗ ΑΚΡΟΑΣΗ.

3. Συμπέρασμα

⁴² Διαδικτυακή Πύλη Academic Dictionaries and Encyclopedias λήμμα *αναγωγή*

⁴³ βλ. ΛΚΝ λήμμα: *αναγωγή*

⁴⁴ βλ. *Λεξικό Κριαρά* λήμμα: *αναγωγή*

⁴⁵ ό.π. (υποσημείωση 40)

⁴⁶ βλ. *Le Littré (XMLittré v2) Dictionnaire de la langue française, par É. Littré* λήμμα *réduire*

⁴⁷ Η σχετική βιβλιογραφία είναι εκτενέστατη αλλά δεν μπορούμε να επεκταθούμε περισσότερο εδώ. Ενδεικτικά και μόνο αναφέρω το έργο “*Εισαγωγή στη Φαινομενολογία*” του Robert *Sokolowski* σε μετάφραση και σχολιασμό του Παύλου Κόντου, εκδόσεις Πανεπιστημίου Πατρών, Ρίο-Πατρών 2003. Βλ. ειδικότερα §4.4 “*Ορισμένοι Ειδικοί Όροι Σχετικοί με τη Φαινομενολογική Αναγωγή*”

⁴⁸ βλ. ΠΜΑ σελ. 262, “*Για χρόνια πραγματοποιούσαμε την φαινομενολογία χωρίς να το ξέρουμε [...] Μόνο εκ των υστέρων αναγνώρισαμε τη σύλληψη του αντικείμενου που θεμελίωσε την έρευνά μας, διατυπωμένη με ηρωική ακρίβεια από τον Edmund Husserl [...]*” κλπ.

Στην εργασία αυτή μας απασχόλησε η απόδοση στα ελληνικά μερικών όρων της θεωρίας του Pierre Schaeffer που αφορούν ορισμένους τύπους και τρόπους ακρόασης. Μετά από την εξέταση των διαθέσιμων ελληνικών λέξεων καταλήξαμε στην παρακάτω πρόταση: ÉCOUTER – ΑΦΟΥΓΚΡΑΖΟΜΑΙ, OUIR – ΑΚΟΥΩ, ENTENDRE – ΑΚΡΟΩΜΑΙ, COMPRENDRE – ΚΑΤΑΝΩ και ÉCOUTE RÉDUITE – ΑΝΑΓΩΓΙΚΗ ΑΚΡΟΑΣΗ.

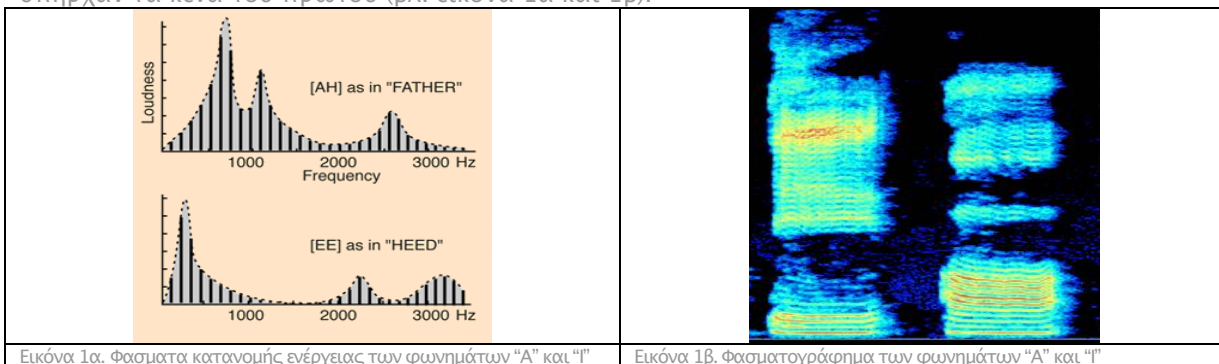
. Επίμετρο εκτός θέματος

Αναζητώντας μια άμεση σχέση μεταξύ της λέξης ΗΧΟΣ και της λέξης ΑΚΟΗ ώστε να θεμελιωθεί χωρίς παραπέρα συζήτηση η σχέση ΑΚΟΥΩ – ΟΥΙΡ δέν έγινε δυνατό να βρεθεί μια τεκμηρίωση επαρκής ώστε να την δικαιολογεί. Ωστόσο η αναζήτηση αυτή δημιούργησε συνειρμούς (επιστημονικής φαντασίας ίσως) για μια άμεση σχέση μεταξύ γλώσσας και φύσης και ιδού πώς:

α. **ιά** (στα αρχαία ελληνικά) σημαίνει 1. (για έμψυχα) ιωή*, κραυγή, φωνή και 2. (για άψυχα) κλαγγή, ήχος⁴⁹

β. **αί-ω** (στα αρχαία ελληνικά) σημαίνει ακούω κλπ.(βλ. σελ.7)

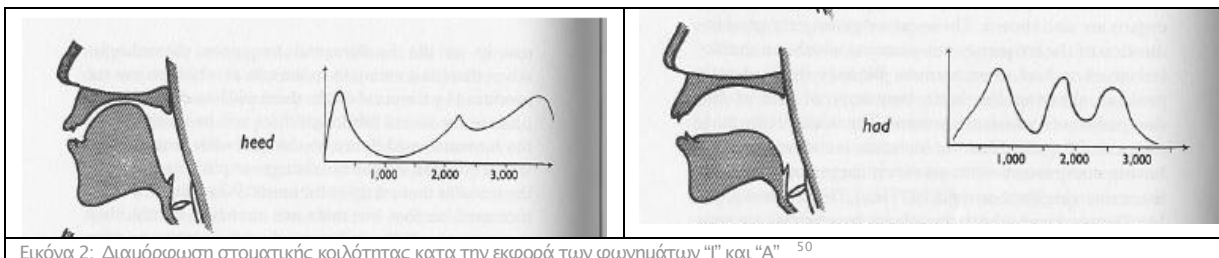
Υπάρχει τώρα μια σχέση συμμετρίας στη εκφορά των δύο αυτών φωνηματικών δομών, δηλαδή το “αί” είναι το αντίστροφο του “ιά”. Εξετάζοντας την ενεργειακή κατανομή στα φωνήματα “ί” και “ά” παρατηρούμε μια διασπορά της ενέργειας στα άκρα τού φάσματος με αποτέλεσμα ένα κενό στη μεσαία περιοχή στο πρώτο ενώ στο δεύτερο, το σχήμα της κατανομής της ενέργειας είναι ακριβώς το αντίθετο, με την ενέργεια να εμφανίζει μέγιστα περίπου στις περιοχές του φάσματος όπου υπήρχαν τα κενά του πρώτου (βλ. εικόνα 1α και 1β).

Εικόνα 1α. Φασματά κατανομής ενέργειας των φωνημάτων “Α” και “Ι”

Εικόνα 1β. Φασματογράφημα των φωνημάτων “Α” και “Ι”

Εξετάζοντας την διαμόρφωση της στοματικής κοιλότητας κατά την εκφορά των δύο αυτών φωνηέντων (βλ.εικόνα 2) παρατηρούμε στο “ί” ότι η δημιουργία υψηλών ενεργειακών συγκεντρώσεων δικαιολογείται από τη μεγάλη στενότητα της στοματικής διόδου και συνεπώς της δονούμενης αέριας στήλης που με τη σειρά της απαιτεί μικρή παροχή αέρα. Αντίθετα στο “ά” η στοματική κοιλότητα διευρύνεται απαιτώντας σχετικά μεγαλύτερη παροχή αέρα που επιτυγχάνεται με μεγαλύτερη πίεση στην εκπνεόμενη αέριο στήλη που προκαλείται με την πρόκληση συστολής της θωρακικής κοιλότητας από τους συνεργαζόμενους μύες (διάφραγμα, μεσοπλευριοί μύες). Δηλαδή η ΚΡΑΥΓΗ/ΦΩΝΗ ως λέξη – “ιά” – στα αρχαία, δεν είναι ουσιαστικά τίποτε άλλο από την περιγραφή της μυϊκής διαδικασίας παραγωγής της.

Εικόνα 2: Διαμόρφωση στοματικής κοιλότητας κατά την εκφορά των φωνημάτων “Ι” και “Α”⁵⁰

⁴⁹ βλ. Διαδικτυακή Πύλη Academic Dictionaries and Encyclopedias *λήμμα* *ιά*

⁵⁰ Οι εικόνες προέρχονται από τις διαδικτυακές σελίδες αντίστοιχα: 1α.<http://auditoryneuroscience.com/topics/formants-and-harmonics-spoken-vowels> 1β.<http://hyperphysics.phy-astr.gsu.edu/hbase/music/vowel.html> και 2.<http://www.u.arizona.edu/~ohalad/Phonetics/notes/Formants Spectrograms and Vowels.PDF>

Το ρήμα Αἰώ, δεν συνδέεται⁵¹ με το ΙΑ. Στο επίμετρο όμως αυτό -- όπου “μου επιτρέπω” την επιστημονική φαντασία -- δεν μπορώ παρά να παρατηρήσω την συμμετρία τους (ως προς άξονα) απεικονίζοντάς την μάλιστα με το σχήμα της εικόνας 3 στο οποίο παρουσιάζεται στα αριστερά η παραγωγή της φωνής (ιά) ως ενεργειακή έκκλιση και η πρόσληψή της ως ενεργειακή απόσβεση στα δεξιά. Το κομμάτι της ενεργειακής έκκλισης αναλύθηκε προηγουμένως.

Εικόνα 3: Συμμετρία στο σχήμα ενεργειακής έκκλισης/απόσβεσης των φωνηματικών εκφορών “ιά” και “αί”

Η εκφορά του αί(ω) τώρα -- συνεχίζοντας το υπόδειγμα της προηγούμενης παραγράφου -- ακολουθεί την αντίστροφη πορεία ενεργειακά, δηλαδή από μια μεγάλη προς μια μικρότερη παροχή αέρα με το στένεμα της στοματικής κοιλότητας, προσδίδοντας ένα χαρακτήρα απόσβεσης. Έστω και μεταφορικά, η διαδικασία αυτή βρίσκεται σε απόλυτη συμφωνία με τη φυσική διαδικασία που δημιουργεί την ακοή, αν λάβουμε υπ’όψη ότι για να μεταδοθεί ομαλά η μηχανική διαταραχή του αέρα και να φτάσει στον εγκέφαλο ως συστοιχία ηλεκτροχημικών διεγέρσεων πρέπει να υπάρξει μια απόσβεση της ακουστικής ενέργειας (του ήχου) με διαρκείς προσαρμογές της εμπέδησής της από τον αέρα μέσω του πτερυγίου του αυτιού στον ακουστικό πόρο και το τύμπανο, τα οστάρια του μέσου ωτός και το λαβύρινθο έως την πλήρη απορρόφησή της από τη βασική μεμβράνη (και στη συνέχεια -- που δεν μας ενδιαφέρει εδώ αλλά που αποτελεί το κύριο θέμα αυτού του άρθρου -- τη μετατροπή της σε πληροφορία που την επεξεργάζεται το κεντρικό νευρικό σύστημα). Μένει ένα τελευταίο ζήτημα σχετικά με την παραπάνω συμμετρία. Αν υπήρχε πλήρης τέτοια συμμετρία ο τόνος θα έπρεπε να την ακολουθεί, δηλαδή “ιά” < > “αί”. Όμως, παρατηρούμε ότι ο τόνος επιμένει να παραμένει στη λήγουσα και στα δύο μέρη. Παραμένοντας στο μεταφορικό λόγο παρατηρούμε εδώ ότι η επιμονή του τόνου στη λήγουσα περιγράφει μια συγκεκριμένη φορά, από την έκλυση του ήχου στην πρόσληψή του που τουλάχιστον συμβολίζει την μονογραμμικότητα της ροής του χρόνου, τη μη αναστρεψιμότητα των (θερμοδυναμικών) φαινομένων και συνεπώς τη προσανατολισμένη ροή από το φυσικό γεγονός προς τη νοητική του επεξεργασία μέσω της αισθητηριακής διαμεσολάβησης και όχι το αντίθετο.

Αποσβένω αυτό το κομμάτι, και όλο το άρθρο, με μια σύντομη coda. Μοιραία, πλην όμως σύμφυτη επίπτωση κάθε απόσβεσης είναι ένας κάποιου τύπου θάνατος. Φαίνεται οξύμωρο ότι ένα ρήμα σαν το *αίω*, που εκφράζει κατ’εξοχήν τη ζωή, το βίωμα του ότι ακούμε, αισθανόμαστε και καταλαβαίνουμε, έχει και μία δεύτερη σημασία - σπάνια βεβαία, που ετυμολογείται διαφορετικά⁵² και -- που σημαίνει “*εκπνέω, «παραδίδω το πνεύμα»*”⁵³. Είναι όμως;

⁵¹ βλ. Διαδικτυακή Πύλη Academic Dictionaries and Encyclopedias *λήμμα αίω*. “ [Ο ενεστ. τ. *αίω* προήλθε [...] από τους τύπους: *αFισ-on > *αίον*, *αόρ.* > *αίω*, ενεστ. (*αFισ-ω) που παραπέμπει στην ΙνδοΕυρ. ρίζα *awis- (αFισ-) «αντιλαμβάνομαι, εννώ (διά τών αισθήσεων)» [...] Από την ίδια ρίζα - επεκτεταμένη με το θ (*awis-dh-) προήλθαν τα *αΐσθ-ομαι* και *αΐσθ-άν* [...] που σημαίνουν επίσης «αντιλαμβάνομαι, εννώ, νιώθω». Σ’ αυτά θα μπορούσε να προστεθεί το λατ. *audio* «ακούω» από αρχ. τ. *auiz-dio < *awis-dh-io [...]

⁵² ό.π. : [...] Αγνωστης ετυμολογίας. Μαζί με το *αΐσθω* ανάγονται πιθ. σε IE ρίζα *awis- (παρεκτεταμένη με -θ- *awis-dh στο *αΐσθω*), διαφορετική από τη ρίζα τών *αίω* I και *αΐσθομαι* / *αΐσθάνομαι*. Σημσιολογικά οι λ. συνδέονται πιθ. με το ονοματοποιημένο ρ. *αάζω* «εκπνέω, έχοντας το στόμα ανοιχτό» και το ουσ. *ἄσθμα* «πνοή, φύσημα, λαχάνιασμα». Βλ. λ. *αίω* I]

⁵³ ό.π.

Βιβλιογραφία

Βασδέκης, Σ.Ν. (). Ετυμολογικό λεξικό της ελληνικής γλώσσας. Διαθέσιμο διαδικτυακά π.χ. στο: <<https://www.scribd.com/doc/62565123/Βασδέκης-Ετυμολογικό-λεξικό>>
Ανακτήθηκε: 10/7/2014

Βλαστός, Π. (1931). Συνώνυμα και Συγγενικά. Αθήνα: Τυπογραφείο “Εστία”

Chion, M. (1995) Guide des objets sonores: Pierre Schaeffer et la recherche musicale, Paris: Buchet Chastel. Αγγλική Μτφρ.: Dack, J. and North, C. (2009). Guide to sound objects: Pierre Schaeffer and musical research. Διαθέσιμο διαδικτυακά στο: <<http://www.ears.dmu.ac.uk/IMG/pdf/Chion-guide/>>. Ανακτ.: 1/09/2014

Cox, C. and Warner, D. (ed), (2004). Audio Culture: Readings in Modern Music. London/New York: Continuum International Publishing Group

Δημητράκος, Δ. (). Μέγα Λεξικόν Όλης της Ελληνικής Γλώσσας. Αθήναι: ΔΟΜΗ [15 τόμοι]. Διαθέσιμο διαδικτυακά π.χ. στο: <<https://www.scribd.com/doc/34960990/Δημητράκου-Μέγα-Λεξικόν-Όλης-της-Ελληνικής-Γλώσσας-1-http-www-projethomere-com>>
Ανακτ.: 30/9/2014

Hoffman, J.B. (1974). Ετυμολογικόν Λεξικόν της Αρχαίας Ελληνικής. Μτφρ. Παπανικολάου, Α.Δ. Αθήνα:

Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη]. (). Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής. Διαθέσιμο διαδικτυακά από την Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα στο <<http://www.greek-language.gr/greekLang/index.html>> Ανακτ.: 2/10/2014

Liddell, H.G. and Scott, R. (1996). A Greek-English Lexicon, Ninth Edition with a Revised Supplement. Oxford: Oxford University Press

Liddell, H.G. and Scott, R. (). Μέγα λεξικόν της ελληνικής γλώσσας. Μτφρ. Μόσχος, Ξ.Π., Εκδ. Επιμ. Κωνσταντινίδης. Διαθέσιμο διαδικτυακά από το Τμήμα Μαθηματικών του Πανεπιστημίου Αιγαίου: <<http://myria.math.aegean.gr/lds/web/index.php>>
Ανακτ.:31/8/2014

Liddell, H.G. and Scott, R. (2007).Επιτομή του Μεγάλου Λεξικού της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας. Αθήνα: Πελεκάνος Διαθέσιμο διαδικτυακά από την Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα στο <http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/tools/liddell-scott/index.html>. Ανακτ.:2/10/2014

Καζάκης, Ι.Ν. και Καρανασάσης, Τ.Α. (2001). Επιτομή του Λεξικού της Μεσαιωνικής Ελληνικής Δημώδους Γραμματείας (1100-1669) Εμμανουήλ Κριαρά. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. Διαθέσιμο διαδικτυακά από την Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα στο <http://www.greek-language.gr/greekLang/medieval_greek/kriaras/index.html> Ανακτ.: 2/10/2014

Littré, É. (). Dictionnaire de la langue française- Le Littré (XMLittré v2). Διαθέσιμο διαδικτυακά στο <<http://www.littré.org>> Ανακτ.: 2/10/2014

Μπαμπινιώτης, Γ. (1998). Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας

Μπαμπινιώτης, Γ. (). Τα λεξικά της Νέας Ελληνικής. Διαθέσιμο διαδικτυακά στο:
<http://www.babiniotis.gr/wmt/userfiles/File/NEG_ta_lexika_d_ekdosh.pdf> Ανακτ.:
2/6/2014

Ξενάκης, Ι. (1955) Οι Σημερινές Τάσεις της Γαλλικής Μουσικής. Στο Επιθεώρηση Τέχνης Ν°6, Αθήνα, σσ. 466-470 (ανατύπωση: Ξενάκης, Ι. (2001). Κείμενα περί Αρχιτεκτονικής και Μουσικής. Αθήνα: Εκδόσεις Ψυχογιός Α.Ε.

Πάπυρος. (2007). Λεξικό της Ελληνικής Γλώσσας - Αρχαίας, Μεσαιωνικής, Νέας. Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος.
Διαθέσιμο διαδικτυακά ως Dictionary of Greek στη διαδ. πύλη Academic Dictionaries and Encyclopedias στο <http://greek_greek.enacademic.com>. Ανακτ.: 2/10/2014

Schaeffer, P. (1952). À la recherche d'une musique concrète Paris: Édition du Seuil, και σε Μτφρ. Αγγλική: Dack, J. and North, C. (2013). In Search of a Concrete Music. Oakland, CA: University of California Press.

Schaeffer, P. (1966). Traité des Objets Musicaux, Paris: Édition du Seuil

Schafer, R.M. (1994) The Soundscape: Our Sonic Environment and the Tuning of the World, Vermont: Destiny Books

Schnupp, J., Nelken, E., King, A. (2011). Auditory Neuroscience: Making Sense of Sound. Cambridge, Massachusetts: MIT Press

Sokolowski, R. (2003). Εισαγωγή στη Φαινομενολογία. Μτφρ. Κόντος Π., Ρίο-Πατρών: εκδόσεις Πανεπιστημίου Πατρών.

Τεγόπουλου - Φυτράκη. (1993). Ελληνικό Λεξικό. Διεύθ.Σύνταξης Μάνδαλα, Μ. Αθήνα: Εκδόσεις Αρμονία